

Sanni Grahn-Laasonen kok ym.

Lakialoite laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan tekijänoikeuslain (404/1961) muuttamista siten, että lainauskorvaus ulotetaan koskemaan myös e-kirjoja ja e-äänikirjoja. Voimassa olevan lain mukaan lainauskorvaus koskee vain perinteisiä, fyysisinä kappaleina lainattavia kirjoja. On perusteltua, että tekijät saavat lain nojalla teostensa kirjastokäytöstä korvauksen julkaisumuodosta riippumatta.

PERUSTELUT

Laadukas kirjastolaitos on tärkeä osa sivistystyötä ja olennainen tekijä lukutaidon vahvistamisessa. Kirjastoilla on myös avainrooli siinä, miten esimerkiksi monissa pienissä kunnissa on taidetta ja kulttuuria saatavilla. Kirjastolaitoksella on keskeinen tehtävä sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisessa sekä merkittävä tehtävä demokratian ja tasa-arvon edistäjänä. Kirjastojen avulla jokaisella on oikeus ja mahdollisuus hyödyntää laajoja tietovarantoja, kulttuuriperintöä ja palveluja.

Kirjastolaitoksen oikeutuksen kannalta tärkeä väline on lainauskorvaus. Se on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan teosten kirjastolainaamisesta. Se on kirjailijalle ja kääntäjälle maksettavaa korvausta siitä, että teokset ovat kirjastoista kaikkien ilmaiseksi käytettävissä ja luettavissa. Lainauskorvaus on monelle tärkeä osa omaa toimeentuloa.

Suomi on ollut kansainvälisesti katsottuna jäljessä lainauskorvausten maksamisessa. Kun muissa Pohjoismaissa lainauskorvausta on maksettu jo 1950-luvulta saakka, Suomessa korvausta on maksettu vasta hieman yli 10 vuotta. Suomessa maksettavat lainauskorvaukset olivat pitkään huomattavan pienet muihin Pohjoismaihin verrattuna. Viime vaalikaudella saimme nostettua Suomessa maksettavat lainauskorvaukset pohjoismaiselle tasolle, mistä on syytä olla iloinen.

Kirjaston aineisto muuttuu jatkuvasti, kun e-kirjat sekä e-äänikirjat nostavat suosiotaan. Korona-epidemian aikana tämä kehitys on vain kiihtynyt. Tällä hetkellä nämä teostyyppit ovat Suomessa kuitenkin kokonaan lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella. Järjestelmää on perusteltu siten, että e-kirjan tekijällä on mahdollisuus sopia teoksen kirjastolainaamisesta maksettavasta korvauksesta kustantajan kanssa kustannussopimuksessa. Käytännössä e-kirjojen kustannussopimuksissa sovitaan kirjastolainaamisesta kuitenkin harvoin erikseen. Sopimusta tehtäessä on myös vaikea arvioida, kuinka merkittävään rooliin kirjastolainaaminen teoksen kohdalla muo-

Lakialoite LA 9/2021 vp

dostuu. Voidaan myös ajatella, että tällaisen korvauksen maksaminen on nykyisen lainauskorvauksen tapaan valtion tehtävä. Näistä syistä olisi perusteltua, että Suomessa siirryttäisiin malliin, jossa lainauskorvausta suoritetaan tekijälle lain nojalla tasapuolisesti teoksen formaatista riippumatta.

Lainauskorvaus on jo ulotettu koskemaan e-kirjoja useissa Euroopan maissa. Tanskassa laissa on määritelty ne tekijät ja teostyyppit, jotka ovat oikeutettuja lainauskorvaukseen. Lainauskorvaus ulotettiin Tanskassa e-kirjojen kirjastolainaamiseen siten, että korvaukseen oikeutettujen tekijöiden ja teostyyppien listaan lisättiin e-kirjojen tekijät ja e-kirjat. Isossa-Britanniassa lainauskorvauksen laajentaminen on toteutettu muuttamalla laissa olevaa lainaamisen määritelmää. Hollannissa on omaksuttu lainauskorvausta käytännössä vastaava järjestely, jossa tekijöille suoritetaan e-kirjojen kirjastolainoista erilliskorvaus. Suomen oloihin sopisi lainauskorvauksen laajentamisen malli, jossa olisi piirteitä sekä Tanskan (maininnan lisääminen lakiin e-kirjoista ja e-äänikirjoista lainauskorvauksen piiriin kuuluvina) että Britannian (e-kirjojen ja e-äänikirjojen primäärimarkkinoiden säilyttäminen ennallaan) malleista.

Aloitteessa ehdotetaan lainauskorvauksen laajentamista e-kirjoihin ja e-äänikirjoihin siten, että tekijänoikeuslakiin lisätään uusi 19 a §, jossa säädetään tekijällä olevan oikeus 19.4 §:n mukaiseen lainauskorvaukseen myös silloin, kun teoksen sähköinen kappale välitetään kirjaston käyttäjille ja välittäminen on tapahtunut hankitun lisenssin ehtojen mukaisesti. Ehdotettavalla lainauskorvauksen ulottamisella e-kirjojen lainoihin ei tehdä muutoksia primäärimarkkinoilla tapahtuvaan lisensointiin. Oikeus päättää e-kirjojen lainaamisesta on jatkossakin oltava tekijällä itsellään.

Nykyinen lainauskorvausta hallinnoivaa järjestöä koskeva tekijänoikeuslain 19 a § ehdotetaan muutettavaksi ja lisättäväksi lainkohta samansisältöisenä uudeksi 19 b §:ksi. Näin säilytetään tekijänoikeuslain sisäinen johdonmukaisuus, jossa lainauskorvausta koskevat säännökset ovat tekijänoikeuslaissa peräkkäin ennen korvauksen hallinnointia koskevia säännöksiä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tekijänoikeuslain (404/1961) 19 a §, sellaisena kuin se on laissa 972/2016, ja
lisätään lakiin uusi 19 b § seuraavasti:

Lakialoite LA 9/2021 vp

19 a §

Oikeus lainauskorvaukseen teoksen sähköisten kappaleiden lainaamisesta

Teoksen tekijällä on 19 §:n 4 momentin mukainen oikeus korvaukseen myös silloin, kun kirjan tai äänikirjan sähköinen kappale välitetään kirjaston käyttäjille maksutta ja välittäminen on tapahtunut hankitun lisenssin ehtojen mukaisesti.

19 b §

Lainauskorvausta hallinnoiva järjestö

Korvaus 19 §:n 4 momentissa tarkoitetusta lainaamisesta suoritetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia yleisiä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista lainattujen teosten tekijöitä edustavan järjestön välityksellä. Järjestöjä voidaan hyväksyä useita, jos tekijöiden edustavuutta ei voida muuten saavuttaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy järjestön hakemuksesta määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Hyväksyttävän järjestön tulee olla vakavarainen ja sillä tulee olla valmius ja kyky hoitaa asioita hyväksymispäätöksen mukaisesti. Järjestön tulee vuosittain antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitys hyväksymispäätöksen nojalla tekemistään toimista. Järjestön tai järjestöjen yhdessä tulee edustaa merkittävää osaa niistä eri alojen teosten tekijöistä, joiden teoksia lainataan yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista. Hyväksymispäätöksessä voidaan järjestölle myös asettaa käytännön toimintaa yleisesti ohjaavia ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos järjestö hyväksymispäätöstä ja sen ehtoja rikkomalla syyllistyy vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin ja jolleivät järjestölle annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lakialoite LA 9/2021 vp

Helsingissä 12.3.2021

Sanni Grahn-Laasonen kok
Marko Kilpi kok
Anna-Kaisa Ikonen kok
Saara-Sofia Sirén kok
Sari Sarkomaa kok
Mari-Leena Talvitie kok
Sinuhe Wallinheimo kok
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Timo Heinonen kok
Sofia Vikman kok
Wille Rydman kok
Pihla Keto-Huovinen kok
Paula Risikko kok
Ano Turtiainen at
Sari Multala kok
Mai Kivelä vas
Pauli Kiuru kok
Katja Hänninen vas
Satu Hassi vihr
Hussein al-Tae sd
Noora Koponen vihr
Kaisa Juuso ps
Inka Hopsu vihr
Pasi Kivisaari kesk
Pia Lohikoski vas
Sanna Antikainen ps
Joakim Strand r
Matias Marttinen kok
Ruut Sjöblom kok
Ritva Elomaa ps
Pekka Aittakumpu kesk
Ville Kaunisto kok
Joonas Könttä kesk
Saara Hyrkkö vihr
Mikko Kinnunen kesk
Vilhelm Junnila ps
Sheikki Laakso ps
Anne-Mari Virolainen kok
Pia Viitanen sd